כגון שנטלה למוד בה. כלומר מתמיתין לאו בבעל הבית ולא בחנווני מוכרי גלוחית מיירי אלא כגון שנטלה למוד בתוכה השמן ואע"ג דלא לדעת (ג) החנווני שלחה דשמא לא יטלנה משנטלה מתחייב בה וכדרבה: **כיישה.** במקל. גרי זקן ואינה לפי כבודו מיירי בג"מ (דף ל:) דאע"פ שאינו חייב להחזירה כיון שהכישה נתחייב בה. והשתא איכא לפרושי מודים חכמים לרבי יהודה בשלא נטלה וכו': **אימור דאמר רבה.** אי בעי הוה פריך ליומא דרבה תנאי היא אלא דעדיפא מינה קפריך: **דאנקטה גיגרי ברייתא.** הלקיחה פסיעות חילוניות כלומר הרגילה לגרות וילוך למרחוק ומש"ה נתחייב בה: **כגון שנטלה.** מיד תיגוב: **למוד בתוכה לאחרים.** שהגלוחית מדה ומדד בה לאחרים: **וכשואל שלא מדעת.** בעל הגלוחית פליגי: **דמר סבר.** רבנן גזלן הוי וקנייה להתחייב בה עד שתבא (ד) ליד בעלים דבעינן והשיב את הגזילה(ה) והשבה ליד תיגוב לאו השבה היא והכי אמרי' בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיח.) הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו דבעינן דבעינן דעת בעלים ואין זה דעת בעלים כשמוסרו ליד תיגוב: **ורבי יהודה סבר שואל הוי.** וכי מחזירו למקום ששאלו משם די והלכך משהחזירו לתיגוב פטור. והא דאמרי' (ו) בהמפקיד (ה) הא דאמר רבא שואל שלא מדעת גזלן הוי היינו לרבנן דהכא. ומודים חכמים לרבי יהודה הכי יש לפרש מודים חכמים לר' יהודה איכא דלא נטלה למוד בה לאחרים אפילו נטלה למוד לתיגוב והיינו דקתני בזמן שהגלוחית ביד התיגוב שלא מדד בה אלא לצורך התיגוב ואם כן לא אפקה מרשות בעלים ומש"ה פטור מן הגלוחית.

ואית דמפר' לה להא סוגיא לחנווני הרגיל אצלו ומסר לו בעל הבית כסר הפונדיון ושלח בשביל השמן והאיסר ולא שלח ביד בנו כי אם לעולם לתת בפשוט פשוט. ונגדיים (לח:) מוקי לה להא דשמואל בתרעא חריפא ודבדר שלוקחין קופלין עליו דאין הגאה למוכר בלקיחתו של זה דהרבה יומא קופלין ומשום הגאתו של לוקח היא הוה ליה הלוקח כשואל עליו ומייחב באונסא ותיא התם בברייתא כוותיה דקתני נאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר. ונראה בעיני דלאו דוקא נושא שכר דא"כ לא ליחייב באונס אלא בגניבה ואבידה וטעמא משום דקייל דמיה חריפא הוא הרי הוא בטילה זו כמו לוקח גמור אי נמי כמו שואל שכל הגאה שלו בו: **אגבה אטמא.** הגביה ירך לקנותה ונראות אם שמנה היא או כחושה: **אכל לא קייל דמיה כו' לא גרסי': קרא.** דלעת. **שקוד קרא.** לקנות: **אמר להן הרי הן מוקדשין לשמים.** לפי שלא היה יודע ממי ישאל מעותיו היה רוצה לאסרן להם: **אין אדם מקדיש כו'.** דכי יקדיש אינו את כתיב (ויקרא כז.). וה"ג כיון דקייל דמייהו זכו בהו כדשמואל: **כרשותא דמרייהו קיימי.** ויכול להקדישן דלא דמי (ו) לגזלן דאמרי' (ב"ק סא:) שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דהכא לאו אדעתא למיגזל שקלינהו אלא לקונתן וכיון דלא קייל דמייהו לא סמכא דעתייהו דשמא ירצה למכרן ביותר ודעתן להחזירן ומש"ה ברשותא דמרייהו קיימי: **הלוקח ירק.** חבר מעם האדם: **בירר והניח.** ולא גמר לקנות: **אינו חייב במעשר.** דהא אינו מתכוין אלא לברר היפות. אבל גמר לקנות נתחייב מיד לעשרו דמאי. ואם רוצה לחזור ממקחו: **להחזירו א"א.** אלא הפרשת מעשר שכבר נתחייב במעשר ואין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן [פסחים ט.]: **ולעשרו א"א.** ואם"כ יחזירו למוכר שהרי מפחיתו בדמים שנתמעט החבילה כדי מעשר: **מעשרן ונותן.** ללוי ונותן לו דמי מעשר ומחזיר את המותר בעין: **אמו משום דגמר בלבו לקנות קנה ומעשר.** בתמיה אמאי הא אפילו אי קייל דמייהו יכול להחזירן וליהדריהו וליפטר: **רב ספרא.** הוה קרי קריאת שמע ואמר ליה הסוא גברא הב לי עסקך בכך וכך מעות וסבר דמשום מיעוט דמים הוה שתיק והעלה לו דמים מרובים ולאחר תפלתו לא רצה לקבל אלא במעותו מעות הלאשטות משום דגמר בלבו לקנותן בכך. וה"ג גבי מעשר כיון דירא שמים הוא סיון שגמר בלבו זכה במקח ומתחייב (מ) במכר וכי מחזירו כחוזר ומוכר לו דמי: **מתני' הסיטון.** הוא חנווני גדול שקונה הרבה יחד ומוכר לחנווני קטנים: **סיטון.** חטין בלשון יון ומשום שקונה הרבה חטין ביחד קורא לו סיטון(ו): **מקנח מדוסיו.** בשביל שנקבב בהן היין והשמן ונקרא לאותן ומתמעטת המדה. ובכלי הלח מוקי לה לקמן: **בעל הבית.** שאינו מוכר תדיר בסיטון די בפעם אחת בשנה שאינו נדבק בו כל כך: **חילוף הדברים.** סיטון פעם אחת בשנה דכיון שמוכר תדיר אין המשקה נקרש בתוכו אבל בעל הבית שאינו מוכר תדיר נקרש (ע) ומייבש המשקה בתוכו: **החנווני מקנח פעמים בשנה.** לפי שתדיר למכור יותר מסיטון ובעל הבית ואתמלא לת"ק כך פירשו רבותינו. ולא נהירא דא"כ לא ס"ל הכי שהרי הלכה כרשב"ג במשנתנו [כתובות עז.] ועוד דקתמסיקנא הא רשב"ג כדקתאמר אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בו' ועוד אם איתא דפליג עלה אמאי לא קתני הרי כן מוקדשין. לפי שלא ידע אע"פ שלא הגביהה עדיין ושוב נמלך שאין צריך להם אעפ"כ קנה מעשר דחייב לעשר אותה חבילה. מה יעשה כיון שאין צריך להן. להחזירו אותה אגודה אצל שאר האגודות אי אפשר שכבר נתחייב במעשר משעה שגמר בלבו לקנות ואם מחזירו אצל האחרות יהיו טבל וחולין מעורבין ואסירין כולן. ולישעון אי אפשר שאם יטול המעשר מאותה אגודה מפסיד המוכר שמפסידו בדמים כיצד יעשה בזה יעשר אותו שבידו ויתן לו למוכר דמי מה ששוה המעשר שנטל ויחזיר לו

נאנס אבל אם לא קץ דמים קצובין היה נאנס ברשות מוכר. והני מילי הוא דבעי לה לכולה אשמא לקנות והיה יודע מה היו דמיה. אבל לא בעי לה כולה אלא חצאה מאי דבעי מינה חייב לשלומי: קארי. קישואין: והני מילי. דאינו מקדיש הוא דקיני דמיה של כל אחת דכשהגביה קנאה זה החושף. ואע"ג דלא נתנו דמים עדיין קנאום ולא היה יכול להקדישן שאינן שלו: אבל לא קיצי דמיה אע"ג דחשפה ברשותי' דמוכר קאי ומצי מקדיש: הלוקח ירק מן השוק. מן עם הארץ שחייב לעשר מעשר ירק מדרבנן. מדד חבילה אחת והניח אחת אפי' כל היום כולו שלא היה יודע עדיין איזה יקח לא קנה ולא נתחייב במעשר: גמר בלבו. ליקח אחת מהן אע"פ שלא הגביהה עדיין ושוב נמלך שאין צריך להם אעפ"כ קנה מעשר דחייב לעשר אותה חבילה: מה יעשה כיון שאין צריך להן. להחזירו אותה אגודה אצל שאר האגודות אי אפשר שכבר נתחייב במעשר משעה שגמר בלבו לקנות ואם מחזירו אצל האחרות יהיו טבל וחולין מעורבין ואסירין כולן. ולישעון אי אפשר שאם יטול המעשר מאותה אגודה מפסיד המוכר שמפסידו בדמים כיצד יעשה בזה יעשר אותו שבידו ויתן לו למוכר דמי מה ששוה המעשר שנטל ויחזיר לו

כגון שנטלה למוד בה וכדרבה [ט]דאמר רבה [א]הכישה נתחייב בה אימור דאמר רבה בבעלי חיים דאנקטינהו ניגרא ברייתא כי האי גונא מי אמר אלא אמר רבא [ב]אני וארי שבחבורה תרגימנוה ומנו ר' זירא הכא במאי עסקינן [ב]כגון שנטלה למוד בה לאחרים ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי מר סבר [ג]גזלן הוי ומר סבר [ד]גזלן הוי **גופא אמר שמואל** [ה]הגוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו חייב והני מילי הוא [ו]דקיצי דמיה ההוא גברא דעל לבי טבחא אגבה אטמא דבישרא בהדי דקא אגבה אתא פרשא מרמא מיניה אתא לקמיה דרב ייסר חייביה לשלומי דמיה והני מילי הוא דקיצי דמיה [ז]ההוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא אתו כולי עלמא שקול קרא קרא אמר להו הרי הן מוקדשין לשמים אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו [ח]אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו [ט]וה"מ הוא דקיצי דמייהו אבל לא קיצי דמייהו ברשות מרייהו קיימי ושפיר אקדיש ת"ר [י]הלוקח ירק מן השוק ובירר והניח (א) אפילו כל היום כולו לא קנה ולא נתחייב במעשר גמר בלבו לקנותו קנה ונתחייב במעשר להחזירו אי אפשר שכבר נתחייב במעשר ולעשרו א"א (ב) שכבר מפחיתן בדמים הא כיצד מעשרו ונותן לו דמי מעשר אמו משום דגמר בלבו לקנות קנה ונתחייב במעשר אמר רב הושעיא הכא [יא]בירא שמים עסקינן [יב]כגון רב ספרא דקיים בנפשיה [יג]ודובר אמת בלבבו: **מתני'** [יד]הסיטון מקנח מדותיו אחד לשלשים יום ובעל הבית אחד לשנים עשר חדש רבן שמעון בן גמליאל אומר חילוף הדברים [טו]חנווני מקנח מדותיו פעמים בשבת [טז]וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת [יז]ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל אמר רשב"ג במה דברים אמורים בלח אבל ביבש אינו צריך וחייב

מר סבר גזלן הוי. ותייב להחזירה ליד הבעלים תימה הא תנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח.) גבי הגונב טלה מן העדר ולא ידעו בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו הלמן והיא שלמה פטור וא"ל יוחנן לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך א"כ ה"ג (ב) הכא אף על גב דגזלן הוי כשהחזירה ליד התיגוב שלקחה הימנו יהיה פטור אומר ר"י שאני התם דמחזירה למקום המשתמר אבל הכא מתכבה בידים שמוסרה ליד התיגוב כדאמרי' לעיל דאבידה מדעת היא:

לעשרו אי אפשר מפני כו'. במעשר ראשון ובמעשר עני אינו מפחיתו בדמאי מעשרן והן שלו אלא מפחיתו במעשר שני שחייב לאכלו בירושלים ובתרומת מעשר דנותנו לכהן כדאמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מח.): **בירא** שמים עסקינן כגון רב ספרא כו'. ואם תאמר כשגמר בלבו לקנות היאך מחזיר וי"ל דמחזיר מדעת המוכר: אחד

כגון שנטלה למוד בה. כלומר מתמיתין לאו בבעל הבית ולא בחנווני מוכרי גלוחית מיירי אלא כגון שנטלה למוד בתוכה השמן ואע"ג דלא לדעת (ג) החנווני שלחה דשמא לא יטלנה משנטלה מתחייב בה וכדרבה: **כיישה.** במקל. גרי זקן ואינה לפי כבודו מיירי בג"מ (דף ל:) דאע"פ שאינו חייב להחזירה כיון שהכישה נתחייב בה. והשתא איכא לפרושי מודים חכמים לרבי יהודה בשלא נטלה למוד בה לאחרים: **וכשואל שלא מדעת.** בעל הגלוחית פליגי: **דמר סבר.** רבנן גזלן הוי וקנייה להתחייב בה עד שתבא (ד) ליד בעלים דבעינן והשיב את הגזילה(ה) והשבה ליד תיגוב לאו השבה היא והכי אמרי' בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיח.) הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו דבעינן דבעינן דעת בעלים ואין זה דעת בעלים כשמוסרו ליד תיגוב: **ורבי יהודה סבר שואל הוי.** וכי מחזירו למקום ששאלו משם די והלכך משהחזירו לתיגוב פטור. והא דאמרי' (ו) בהמפקיד (ה) הא דאמר רבא שואל שלא מדעת גזלן הוי היינו לרבנן דהכא. ומודים חכמים לרבי יהודה הכי יש לפרש מודים חכמים לר' יהודה איכא דלא נטלה למוד בה לאחרים אפילו נטלה למוד לתיגוב והיינו דקתני בזמן שהגלוחית ביד התיגוב שלא מדד בה אלא לצורך התיגוב ואם כן לא אפקה מרשות בעלים ומש"ה פטור מן הגלוחית.

ואית דמפר' לה להא סוגיא לחנווני הרגיל אצלו ומסר לו בעל הבית כסר הפונדיון ושלח בשביל השמן והאיסר ולא שלח ביד בנו כי אם לעולם לתת בפשוט פשוט. ונגדיים (לח:) מוקי לה להא דשמואל בתרעא חריפא ודבדר שלוקחין קופלין עליו דאין הגאה למוכר בלקיחתו של זה דהרבה יומא קופלין ומשום הגאתו של לוקח היא הוה ליה הלוקח כשואל עליו ומייחב באונסא ותיא התם בברייתא כוותיה דקתני נאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר. ונראה בעיני דלאו דוקא נושא שכר דא"כ לא ליחייב באונס אלא בגניבה ואבידה וטעמא משום דקייל דמיה חריפא הוא הרי הוא בטילה זו כמו לוקח גמור אי נמי כמו שואל שכל הגאה שלו בו: **אגבה אטמא.** הגביה ירך לקנותה ונראות אם שמנה היא או כחושה: **אכל לא קייל דמיה כו' לא גרסי': קרא.** דלעת. **שקוד קרא.** לקנות: **אמר להן הרי הן מוקדשין לשמים.** לפי שלא היה יודע ממי ישאל מעותיו היה רוצה לאסרן להם: **אין אדם מקדיש כו'.** דכי יקדיש אינו את כתיב (ויקרא כז.). וה"ג כיון דקייל דמייהו זכו בהו כדשמואל: **כרשותא דמרייהו קיימי.** ויכול להקדישן דלא דמי (ו) לגזלן דאמרי' (ב"ק סא:) שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דהכא לאו אדעתא למיגזל שקלינהו אלא לקונתן וכיון דלא קייל דמייהו לא סמכא דעתייהו דשמא ירצה למכרן ביותר ודעתן להחזירן ומש"ה ברשותא דמרייהו קיימי: **הלוקח ירק.** חבר מעם האדם: **בירר והניח.** ולא גמר לקנות: **אינו חייב במעשר.** דהא אינו מתכוין אלא לברר היפות. אבל גמר לקנות נתחייב מיד לעשרו דמאי. ואם רוצה לחזור ממקחו: **להחזירו א"א.** אלא הפרשת מעשר שכבר נתחייב במעשר ואין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן [פסחים ט.]: **ולעשרו א"א.** ואם"כ יחזירו למוכר שהרי מפחיתו בדמים שנתמעט החבילה כדי מעשר: **מעשרן ונותן.** ללוי ונותן לו דמי מעשר ומחזיר את המותר בעין: **אמו משום דגמר בלבו לקנות קנה ומעשר.** בתמיה אמאי הא אפילו אי קייל דמייהו יכול להחזירן וליהדריהו וליפטר: **רב ספרא.** הוה קרי קריאת שמע ואמר ליה הסוא גברא הב לי עסקך בכך וכך מעות וסבר דמשום מיעוט דמים הוה שתיק והעלה לו דמים מרובים ולאחר תפלתו לא רצה לקבל אלא במעותו מעות הלאשטות משום דגמר בלבו לקנותן בכך. וה"ג גבי מעשר כיון דירא שמים הוא שגמר בלבו זכה במקח ומתחייב (מ) במכר וכי מחזירו כחוזר ומוכר לו דמי: **מתני' הסיטון.** הוא חנווני גדול שקונה הרבה יחד ומוכר לחנווני קטנים: **סיטון.** חטין בלשון יון ומשום שקונה הרבה חטין ביחד קורא לו סיטון(ו): **מקנח מדוסיו.** בשביל שנקבב בהן היין והשמן ונקרא לאותן ומתמעטת המדה. ובכלי הלח מוקי לה לקמן: **בעל הבית.** שאינו מוכר תדיר בסיטון די בפעם אחת בשנה שאינו נדבק בו כל כך: **חילוף הדברים.** סיטון פעם אחת בשנה דכיון שמוכר תדיר אין המשקה נקרש בתוכו אבל בעל הבית שאינו מוכר תדיר נקרש (ע) ומייבש המשקה בתוכו: **החנווני מקנח פעמים בשנה.** לפי שתדיר למכור יותר מסיטון ובעל הבית ואתמלא לת"ק כך פירשו רבותינו. ולא נהירא דא"כ לא ס"ל הכי שהרי הלכה כרשב"ג במשנתנו [כתובות עז.] ועוד דקתמסיקנא הא רשב"ג כדקתאמר אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בו' ועוד אם איתא דפליג עלה אמאי לא קתני הרי כן מוקדשין. לפי שלא ידע אע"פ שלא הגביהה עדיין ושוב נמלך שאין צריך להם אעפ"כ קנה מעשר דחייב לעשר אותה חבילה: מה יעשה כיון שאין צריך להן. להחזירו אותה אגודה אצל שאר האגודות אי אפשר שכבר נתחייב במעשר משעה שגמר בלבו לקנות ואם מחזירו אצל האחרות יהיו טבל וחולין מעורבין ואסירין כולן. ולישעון אי אפשר שאם יטול המעשר מאותה אגודה מפסיד המוכר שמפסידו בדמים כיצד יעשה בזה יעשר אותו שבידו ויתן לו למוכר דמי מה ששוה המעשר שנטל ויחזיר לו

לעשרו אי אפשר מפני כו'. במעשר ראשון ובמעשר עני אינו מפחיתו בדמאי מעשרן והן שלו אלא מפחיתו במעשר שני שחייב לאכלו בירושלים ובתרומת מעשר דנותנו לכהן כדאמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מח.): **בירא** שמים עסקינן כגון רב ספרא כו'. ואם תאמר כשגמר בלבו לקנות היאך מחזיר וי"ל דמחזיר מדעת המוכר:

מר סבר גזלן הוי. ותייב להחזירה ליד הבעלים תימה הא תנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח.) גבי הגונב טלה מן העדר ולא ידעו בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו הלמן והיא שלמה פטור וא"ל יוחנן לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך א"כ ה"ג (ב) הכא אף על גב דגזלן הוי כשהחזירה ליד התיגוב שלקחה הימנו יהיה פטור אומר ר"י שאני התם דמחזירה למקום המשתמר אבל הכא מתכבה בידים שמוסרה ליד התיגוב כדאמרי' לעיל דאבידה מדעת היא:

מסורת הש"ס

(א) ב"מ ל:, ב) [שבת קיח: וש"נ], ג) ב"מ מז:, מנ:, ד) מכות כד., ה) [ויקרא ה:], ו) [ב"מ מנ.:], ז) [עבודה זרה ל:] ח) ב"מ מז. ד"ה נמנה לסיגון פי' לסיגון הוא מוכר דבר לא דהיינו יין ושמן והרמב"ם (בפ"ב דדמאי מ"ד) פי' סיגון הוא המוכר מתכלים רבים במדה גפה.

פי' רש"ם העקרי

דבור **כגון שנטלה למוד בה כו'** ליתא כל הדבור ומתחיל הדבור **כדרבה.** דלתמרינן בתלי מלאות [ב"מ ל.] גבי הנשבע לאבדה פעמים שאתה מתעלם הא ופעמים שאי אתה מתעלם הא מילד זקן ואינה לפי כבודו פטור ואמר רבה [שם:] הכישה אותו זקן אע"פ שאינה לפי כבודו נתחייב בה להבאיה ליד הבעלים ואם אבדה אבדה לו הוא"ל הכנים עצמו בשמירתה ר"ל כיון שבאה לידו חייב משום השבת אבדה ואי משום דאבדה מדעת אין אדם חייב בהשבתה הני מילי כי לא נגע בה אבל נטלה חייב דומיא דזקן ואינה לפי כבודו דפטור וכי הכישה חייב משום דהבאה עצמו בשמירתה ואבדה מהגרמתו. גם זה הגיה רב' מנ' כב'. והשתא אתיא פיסקא שפיר דמודים חכמים היכא דלא נטלה חנוני כלל אלא מדד לתוכה כשהיא ביד תיגוב פטור: **אימור דאמר רבה כו'.** ה"ג הוה מלי למיפרך כדלעיל [פז:] ליומא דרבה תנאי היא אלא דעדיפא מיניה פריך: **דאנקטה גגרי ברייתא.** הלקיחה פסיעות חילוניות שהרי בע"ח היא והבריחה ואבדה בידים: **כגון שנטלה.** חנוני מיד תיגוב למוד בה אלא לצורך תיגוב אלא למוד בה לאחרים מה שהוא מוכר להם דהוה ליה שואל שלא מדעת בעל הגלוחית: **דרבנן סברי גזלן הוי.** וקניה להתחייב בה עד שיביא ליד הבעלים עצמן דבעינן השבה מעליתא דדמיא [ויקרא ה] והשיב את הגזילה והשבה ליד תיגוב אין זו השבה אלא איבוד הכי תנן בהגוזל ומאכיל (ב"ק קיח.) הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב מייב באחריותו כיון שלא החזירו בדעת הבעלים דהיינו החזירו לעדר ולא לבעלים ר"ל בעינן דעת בעלים וכשהחזירו לתיגוב לא ידעי הבעלים: **ור' יהודה סבר דינו כשואל.** ומחזיר למקום ששאלו ודיו והלכך משהחזיר לתיגוב פטור. והא דאמרי' בשלהי המפקיד (ב"מ מנ.) הא דאמר רבא שואל שלא מדעת לרבנן גזלן הוי היינו הכא. ומיפא הכי קתני ומודים חכמים לר' יהודה אם לא נטלה על מנת למוד בה לאחרים ולא הוציאה מרשות הבעלים אע"פ שנטלה למוד בה לתיגוב הרי הוא כאילו לגלוחית ביד תיגוב דהא לא אפקה מרשות בעלים ופטור מן הגלוחית: **שואל הוי.** דיינו כשואל ומיהו איקורא מיהא איכא דלא גרע משואל יד בפקדון ואפטור: **וכ"מ דקיי דמיה.** שכבר קלב ופסק דמים קודם שנטלו א"ל כגון כלים קטנים הנמכרים לעולם בפיסוק איסר שישעור שלהם יהוא כגון קדרות או ריחים של פלפלין שדמיהם קטנין מתמתא. ומתמ' נדרים [לח:] מוקי לה להא דשמואל בזמינא מרפיא דהנאת לוקח הוא ואע"ג דתניא התם בוויתיה בגרייתא דקתני ואגמתו אגלילה מייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר גרשה בעיני דלאו דוקא נושא שכר דא"כ לא ליחייב באונס אלא בגניבה ואבידה ואבדה בידים דהיינו דקתני אגלילה אגבה אטמא דבישרא בהדי דקא אגבה אתא פרשא מרמא מיניה אתא לקמיה דרב ייסר חייביה לשלומי דמיה דהא

אחד מעשרה בליטרא לי' ליטרא. מלשנא דממני' דייק דקתני אחד לעשרה ולא קתני אחד מעשרה ופ"מ אמאי לא תני בממני' אחד ממאה ונראה לרשב"א לפרש דלא מיחייב גירומיו כלל מדאורייתא אלא כשמוקל עשר ליטרין אבל בפחות מכאן אינו חייב מדאורייתא והא דתניא לקמן היה מנכסים ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר שקול לי ג' רבעי ליטרא כו' לפי שהיה חייב הכרע על כל משקל ומשקל הני מילי גבי הכרעה דלאו דאורייתא ובמקום שנהגו:

התם אפשר בתשובה. ודוקא בעריות שאין בהן ממזרות אבל הכא על אשת איש והוליד ממנה בן או שאר עריות שיש בהן ממזרות זהו מעוות לא יוכל לתקן כדאמר ד) (ביבמות (דף כא)) ופ"ת בתשובה וה"ר חיים אומר אע"ג שהוא מעוות לא יוכל לתקן מ"מ אפשר בתשובה (ד) שהוא לו הקב"ה ה) דלא זוה אלא לעשות לו תשובה אבל גזלן שתשובתו הוא שיחזיר הגזילה כדכתיב והשיב את הגזלה וגו' והיכא דגזל לרבים אינו יודע למי ישיב דאע"ג דאמרי' (ב"ק דף לד:) יעשה בהן לרבי רבים מ"מ לא תשובה מעליתא היא:

וקללם בעשרים ושתים. מהיה אם לא תשמעו וגו' מכאן אין נראה לר"י פירוש רב נסים גאון דפירש דהאי דמתלקיס וילך מאתם נגבים כשים שתי שבטות בין ר"ה לסוכות אלא יו"ט אע"פ שהיא פרשה קטנה ומתבנין מעות ומספר שנדולות יותר היינו משום דבעינן שיתמו שנה וקללותיה שיש קללות באתם נגבים ואין אנו רואים שיכנסו תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה דהא הכא משמע דלא קרי קללות אלא באם בחקותי ובוהיה כי תבוא דקאמר מואם לא תשמעו עד ואין קורה אבל משם ואילך לא חשיבי קללות אבל נראה לר"י דלהכי אנו קורין לעולם אתם נגבים לפני ר"ה כדי להפסיק בפרשה בין קללות דשנה שעברה לוהיה כי תבוא לשנה הבאה ולכך נמי לעולם אנו קורים במדבר לפני עצרת כדי להפסיק בה בין קללות דאם בחקותי לעצרת שהוא ר"ה לפרשת האילן שנתונין על הפירות והכי איתא במס' מגילה (דף לא: ושם) דקורין קללות שבתורת כהנים לפני עצרת: מנין

מעשרה בלא דייקינן ליה הלכך חסורי מחסרא והכי קתני אחד מעשרה לעשרה בלא כן נראה בעיני. ועורא היה לתנא להזכיר ג' פעמים עשרה ומיסר האחד: מתני' דקתני **אחד לי' בלא ואחד לכ' ביכם מיכעיא להו היכי קאמי כו'.** ולפרושי סיפא קאתי היכי קאמר מתני' אחד מי' בלא לי' דלא והוא הדין אחד מכ' ביכם לכ' דיבם דהיינו חלק אחד מד' מאות: **או דלמא אחד מי' בלא לי' דלא וכן אחד מי' ביכם לכ' דיבם.** דהיינו חלק אחד ממאתים ואחד מי' אתרוייהו קאי. ונראה משום שהלא נדבק בכלי ואינו מטיף לו בכל צריך להוסיף לו יותר מביכם: **טוגען של מדות.** אם עושה בהן עול: **מעוגען של עריות.** אם נכשל בהן: **שזה נאמר בהן אל.** עריות דכתיב את המועבות האל ובמדות כתיב אלה דכתיב כל עושה אלה כל עושה עול: **ואלה קשה מאל.** דמש"ה הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקישוי: **בעריות נמי כתיב.** כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו [ויקרא יח]: **למעוטי מדות מכרת.** דס"ד אמינא כיון דעול מדות נקראו תועבות ה"א הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות אי לא כתב אלה דמשמע מיעוט. ולא משום ג"ם דאפי' לא כתב אלה לא דיינינן דאין אדם זה עצמו אא"כ למדו מרבותיו ולא מק"ו דהאי אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה דאין עושין מן הדין אלא ממשמעותו דכפרשית: **ואלא מאי עודייהו.** דמדות כיון דבעריות אין אלא כרת ובדידהו ליכא כרת: **אפשר ליה בתשובה.** עריות מועלת תשובה אי עביד ליה תשובה מעליתא דכתיב (ירמיהו ג נב) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם ואמרי' נמי (מכות דף כג.) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן אבל מדות שגחל את הרבים א"א לו בתשובה שהרי תשובתו תליה בהשבת גזילה דכתיב והשיב את הגזלה (ויקרא ה) והוא אינו יודע למי יחזיר. ואע"ג דאמרינן [ב"ק לד:] יעשה בהן לרבי רבים אין זו תשובה מעליא מאחר שאינו משיב לבעלים אלא דכתיב והשיב לו חטאו שבירר לו המוטב: גזל הדיוט הקדיש בו חטא למעילה דכתיב (ויקרא ה) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו' (ג) מיד התחלת הגזל קרי ליה חוטא משעת כפירה. וגבי הקדש כתיב [שם] כי תמעול מעל וחטאה בשגגה דאינו נקרא חוטא עד שהגה: **אלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם.** שהקב"ה רחמן וברכתו מרובה מקללתו אבל אדם קללתו מרובה מברכתו: **בעשרים ושתים.** מאם בחקותי עד קוממיות אלא מאי עודפייהו דהתם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה ואי"ר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה ברך ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמנה ברכן בעשרים ושתים מאם בחקותי עד קוממיות וקללן בשמונה מואם בחקותי תמאסו עד ואת חקותי געלה נפשם ואילו משה רבינו ברכן בשמונה וקללן בעשרים ושתים ברכן בשמונה מוהיה

אוחייב להכריע לו טפח היה שוקל לו עין בעין בנותן לו גירומין אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש במקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק: **גמ'** מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא יאבן שלמה וצדק צדק משלך ותן לו א"ה אימא סיפא היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין ואי הכרעה דאורייתא היכי יהיב ליה עין בעין אלא רישא במקום שנהגו וכי איתמר דר"ל אסיפא איתמר היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא וצדק צדק משלך ותן לו וכמה גירומין א"ר אבא בר ממל אמר רב אחד מעשרה בליטרא בלח לעשרה ליטרין: אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש וכו': איבעיא להו היכי קאמר אחד מעשרה בלח לעשרה דלח ואחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש או דלמא אחד מעשרה לעשרה דלח ולעשרים דיבש תיקו א"א"ר לוי קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה ומאי משמע דהאי אל קשה הוא דכתיב ואת אילי הארץ לקח גבי עריות נמי הכתיב אלה ההוא למעוטי מדות מכרת ואלא מאי עודפייהו דהתם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה וא"ר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה ברך ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמנה ברכן בעשרים ושתים מאם בחקותי עד קוממיות וקללן בשמונה מואם בחקותי תמאסו עד ואת חקותי געלה נפשם ואילו משה רבינו ברכן בשמונה וקללן בעשרים ושתים ברכן בשמונה מוהיה

וחייב להכריע. המאזנים מגד הכסר טפח שיהא הכסר שוקל יותר מן הליטרא ובגמ' מוקי לה במקום שנהגו להכריע. וה"ה לעשרה ליטרות ביחד להכריע טפח כדאמרי' בברייתא בגמרא [פט.] ונותן הכרע אחד לכולן. ונראה בעיני דלפחות מליטרא לא בעי' הכרע טפח דנפיש יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל: **היה שוקל לו עין בעין.** בגמלוס כגון במקום שאין מכריעין נותן לו לבד המשקל את גרומיו הכרעו כדקתני אחד מעשרה בלח כו' ובגמ' מפרש לה. ובגמרא נפקא לן מקראי דחייב ליתן לו מוכר משלו לבד המשקל. וגירומיו לשון הכרעה הוא וכן הגרמה דשחיטה נמי לשון הכרעה והטייה הוא שמכריע ומטה את הסכין חוץ למקום שחיטה: **בדקה.** קנ: **לא ימוד בגסה.** בשאה דהוי הפסד לוקח דאין לו משהו קנין כי אם הכרע אחד ואובד ה' הכרעות ואפילו במקום שמוחקין נמי אי אפשר למחוק כל כך בגמלוס (ב' ג)[ל"ל משום שמודד לו בריוח ובדקה מודד יותר וכשמודד בגסה מפסיד הקונה]: **לא ימוד בדקה.** דמפסיד מוכר משום שאינו יכול למחוק כל כך: **למחוק.** את המדה: **לא יגדוש.** קונצלי"ר בלע"ז. אע"פ שמוסיף לו שלש בשביל גודשא כדמפרש בגמרא [פט.] וכן לא ימחוק אע"פ שפומת מן הדמים: **גמ' מנהני מילי.** קא סלקא דעתך דבעי אהא דצריך להכריע טפח: **ודק.** מיותר הוא למדרש אע"פ שאיפה שלימה מדדת לדק משלך ותן לו והיינו הכרעה ובמדה נמי למדוד בריוח כדי שיהא יתר על מדתו: **היכי יהיב ליה עין בעין.** האמרת דגזירת הכתוב הוא שיכריע בשעת המשקל: **אלא [רישא] במקום שנהגו.** כלומר אין גזירת הכתוב להכריע בשעת המשקל אלא במנהגא תליא מילתא דאם רוצין להכריע בשעת המשקל מתח גירומיו דאחר מדידה הרשות בידו ואותו הכרע צריך טפח דאין הכתוב מקפיד אלא שיוסיף על המשקל או בשעת המשקל או לאחרי כן: **מנהני מילי.** דצריך להוסיף על המשקל: **אחד מעשרה בליטרא.** כשמוקלין י' ליטרין דהיינו אחד ממאה (ס"א). ומדמצריך הכרעת טפח במקום שמכריעין דייק הכי דשיעור אחד ממאה במשקל מכריע טפח והגירומין במקום הכרעה קיימי. ע"כ). ומלישנא דמתניתין דקתני אחד לעשרה בלא ולא קתני אחד מעשרה בלא כן נראה בעיני. ועורא היה לתנא להזכיר ג' פעמים עשרה ומיסר האחד: מתני' דקתני **אחד לי' בלא ואחד לכ' ביכם מיכעיא להו היכי קאמי כו'.** ולפרושי סיפא קאתי היכי קאמר מתני' אחד מי' בלא לי' דלא והוא הדין אחד מכ' ביכם לכ' דיבם דהיינו חלק אחד מד' מאות: **או דלמא אחד מי' בלא לי' דלא וכן אחד מי' ביכם לכ' דיבם.** דהיינו חלק אחד ממאתים ואחד מי' אתרוייהו קאי. ונראה משום שהלא נדבק בכלי ואינו מטיף לו יותר מביכם: **טוגען של מדות.** אם עושה בהן עול: **מעוגען של עריות.** אם נכשל בהן: **שזה נאמר בהן אל.** עריות דכתיב את המועבות האל ובמדות כתיב אלה דכתיב כל עושה אלה כל עושה עול: **ואלה קשה מאל.** דמש"ה הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקישוי: **בעריות נמי כתיב.** כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו [ויקרא יח]: **למעוטי מדות מכרת.** דס"ד אמינא כיון דעול מדות נקראו תועבות ה"א הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות אי לא כתב אלה דמשמע מיעוט. ולא משום ג"ם דאפי' לא כתב אלה לא דיינינן דאין אדם זה עצמו אא"כ למדו מרבותיו ולא מק"ו דהאי אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה דאין עושין מן הדין אלא ממשמעותו כדפרישית: **ואלא מאי עודייהו.** דמדות כיון דבעריות אין אלא כרת ובדידהו ליכא כרת: **אפשר ליה בתשובה.** עריות מועלת תשובה אי עביד ליה תשובה מעליתא דכתיב (ירמיהו ג נב) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם ואמרי' נמי (מכות דף כג.) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן אבל מדות שגחל את הרבים א"א לו בתשובה שהרי תשובתו תליה בהשבת גזילה דכתיב והשיב את הגזלה (ויקרא ה) והוא אינו יודע למי יחזיר. ואע"ג דאמרינן [ב"ק לד:] יעשה בהן לרבי רבים אין זו תשובה מעליא מאחר שאינו משיב לבעלים אלא דכתיב והשיב לו חטאו שבירר לו המוטב: גזל הדיוט הקדיש בו חטא למעילה דכתיב (ויקרא ה) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו' (ג) מיד התחלת הגזל קרי ליה חוטא משעת כפירה. וגבי הקדש כתיב [שם] כי תמעול מעל וחטאה בשגגה דאינו נקרא חוטא עד שהגה: **אלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם.** שהקב"ה רחמן וברכתו מרובה מקללתו אבל אדם קללתו מרובה מברכתו: **בעשרים ושתים.** מאם בחקותי עד קוממיות מאלא מאי עודפייהו דהתם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה ואי"ר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה ברך ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמנה ברכן בעשרים ושתים מאם בחקותי עד קוממיות וקללן בעשרים ושתים ברכן בשמונה מוהיה

אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיך על האדמה אשר יי אלהיך נתן לך: דברים כה טו

2 **כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ:** ויקרא יח כז

3 **כי תועבת יי אלהיך כל עשה אלה כל עשה עול:** דברים כה טו

4 **ויקח מזרע המלוכה ויכרת אתו ברית ויבא אתו באלה ואת אילי הארץ לקח:** יחזקאל יז יג

5 **כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העשה מקרב עמם:** ויקרא יח כט

6 **אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם:** ויקרא כו ג

7 **אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים ואשבר מטות עלכם ואולך אתכם קוממיות:** ויקרא כו יג

8 **ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי:** ויקרא כו טו

9 **והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם יען וביען במשפטי מאסו ואת חקתי געלה נפשם:** ויקרא כו מג

רבינו גרשום

השאר: אטו משום דגמר בלבו לקנות. יקנה מעשר והלא לא הוציא בשפתיו לומר זה אני רוצה ולא הגביהו א"כ במה קנאו: דמקיים בנפשו ודובר אמת בלבבו. כדרב ספרא שהיה לו חמור למכור ובשעה שהיה קורא ק"ש בא אחד ואמר לו תנהו לי בכך וכך דמים ונתרצה בלבו ולא היה יכול להשיבו והוסיף לו עוד הלוקח דמים וכשגמר קריאת שמע אמר ליה ב"מים ראשונים אמרתי בלבי לתנו לך לא אטול ממך התוספת ונתנו לו בדמים הראשונים: **פיסקא** הסיטון. היינו שקונה יין ושמן ומוליכו לשווקים ומוכרו: מקנה מדותיו אחת לל' יום שמתייבש בתוכה השמן וכעובי אותו שמן כך המדה חסירה. ובעל הבית שאינו מוכר כל כך תדיר. אחת ל"ב חדשים מקנה: חילוף הדברים. בצה"כ הוא עשיר ויש לו יותר למדוד. חנוני שבכל יום ויום מודד מקנה אחת בשבת המדה וממדה משקלותיו דשמא יבדק בהם כלום ושוקלין יותר. אבל ביבש אין צריך לקנה כל כך תדיר: וחייב להכריע לו טפח. לגבי אוכל נפש מפני שיש בו פסולת: ואם שוקל לו עין בעין. בלא הכרע: נותן לו גירומין. תוספת משקל אחד מי' מליטרא לי' ליטרא בלח לפי שבכל משקל מדיבק ממנו למאזנים ואינו ממצה לו. ואחת מכ' בליטרא לכ' משקלות ביבש. מוסיף לו גירומין לפי שאינו מדבק כל כך לכף מאזנים: מקום שנהגו למד בגסה. מי שקונה סאה נהגון לשוקלה ביחד: לא ימוד לו בדקה. כל קב בפני עצמו לפי שמדבק ממנו בכל פעם ומפסיד הלוקח: ומקום שנהגו למוד בדקה. שחייב להכריע לו בכל פעם טפח: לא ימוד לו בגסה. לפי שממעט בהכרעות. מקום שנהגו לגדוש. אינו רשאי למחוק כדמפרש בגמ': מנה"מ. דחייב להכריע לו טפח: להכי כתב זימנא אחריתי צדק דצדק משלך ותן לו. אלא מתני' דקתני דחייב להכריע לו טפח היינו במקום שנהגו אחת מי' בליטרא לי' ליטרין היינו אחד מק': איבעיא להו היכי קתני אחד מי' בליטרא בלח לי' ליטרין בלח דהיינו אחד מק'. ואחד מעשרים ל) בליטרא ביבש דהיינו אחד ממאתים לי' ליטרא דיבש. או דלמא אחד מי' במשקל בלח יהיב ליה ג) כי שקיל ליה אחד מי' משקלות דלח ואחד מכ' דיבש נמי תיקו: שזה. עריות: נאמר בהן אל. דכתיב את כל התועבות האל: וזה. במדות נאמר בהן אלה ה' יותר דכתיב כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול: בני עריות נמי הא כתיב אלה. כמו במדות דכתיב כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו וגו'. ההוא אלה דעריות לא אתי אלא לאורויי דעריות אפשר בכרת למעוטי מדות מכרת. אלא הואיל דבמדות ליכא כרת מאי עודפייהו מדעריות אינא: דעריות אפשר בתשובה. דכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כרת: ומדות לא אפשר בתשובה דאין הרבה בני אדם ואין יודע [מאיזה] מהן: דגזל הדיוט הקדים חטא למעילה. דכתיב ונפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו: ובגזל גבוה הקדים מעילה לחטא. דכתיב כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה': מאם בחקותי תלכו עד קוממיות. היינו מא' ועד ת': קללן בשמונה אותיות. ואם לא תשמעו ועד געלה נפשם הוי ח'

ל) ל"ל ואחד מעשרים בליטרא לעשרים לערין דיבש. דהיינו אחד מד' מאות. ג) נראה דל"ל כי שקיל ליה אחד י' משקלות דלח ואחד כ' דיבש נמי.

תורה אור השלם

1 **אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיך על האדמה אשר יי אלהיך נתן לך:** דברים כה טו

2 **כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ:** ויקרא יח כז

3 **כי תועבת יי אלהיך כל עשה אלה כל עשה עול:** דברים כה טו

4 **ויקח מזרע המלוכה ויכרת אתו ברית ויבא אתו באלה ואת אילי הארץ לקח:** יחזקאל יז יג

5 **כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העשה מקרב עמם:** ויקרא יח כט

6 **אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם:** ויקרא כו ג

7 **אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים ואשבר מטות עלכם ואולך אתכם קוממיות:** ויקרא כו יג

8 **ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי:** ויקרא כו טו

9 **והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם יען וביען במשפטי מאסו ואת חקתי געלה נפשם:** ויקרא כו מג

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וחייב להכריע לו המאזנים וכו' ביחד צריך להכריע טפח: (ב) ד"ה לא יגדוש בגסה וכו' בגמלוס הס"ד ואח"כ מ"ה לא ימוד בדקה וכו' למחוק כל כך ובבסה מודחק יותר מי' נמי משום שמודד לו בדקה בריוח וכשמודד בגסה מכביד ומפסיד הלוקח הס"ד: (ג) ד"ה גזל הדיוט וכו' דמיד בהתחלת הגזל: (ד) תוס' ד"ה אתם וכו' שצוהו הקב"ה אלא לזה לו אלא לעשות תשובה:

לעזי רש"י

קונצלי"ר. למלא על כל גדותיו עד שיעבור.

פי' רשב"ם העקרי

וחייב כו'. כנדפוס: **[גמ']** **מנה"מ.** קס"ד דלהכרעה טפח קאי: **ודק.** מיותר הוא לדרשה שאע"פ שמדה שלימה מדדת לו לדק משלך עוד ותן לו דהיינו הכרעה. ומיהו נמדה לא שייך הכרעה כי אם במשקל והוא הדין למדה שימודד יותר מן המדה כגון אם נהגו למחוק יגדוש מעט: **היכי יהיב ליה עין בעין.** והא איסורא קא עביד אע"פ שמשלם לו לבסוף דבשעה שהוא מודד בעינן דק משלך כדכתיב [דברים כה] ואיפה שלמה ודק תהי' האיפה דק: **אלא רישא במקום שנהגו.** להכריע מתח גירומיו לאחר מדידה ואתא לאשמעינן דאותה הכרעה ליהוי טפח: **מנה"מ.** דלריך ליתן יותר מכדי מדה אחד מעשרה בליטרא דשקיל עשר ליטרין דהיינו חלק אחד מאה. ומלישנא דמתני' קא דייק דקתני אחד לעשרה בלא ולא קתני אחד מעשרה בלא הלכך חסורי מחסרא והכי קתני אחד מעשרה לעשרה בלא כן נראה בעיני דאינו ראוי לתת לתנא להזכיר שני פעמים עשרה ויסבר שאחד: **אחד לעשרה בלא ואחד לעשרים ביבש מיכעיא להו היכי קאמי כו'.** ולפרושי סיפא קאתי היכי קאמר מתני' אחד מי' אחד מעשרה בלא לעשרה דלא וכן אחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש דהיינו חלק ג' אתרבע מאות חלקים או דלמא האי אעיולא דא' מעשרה קאי נמי לעשרים דיבש והכי קאמר ג' מעשרה לעשרה דלא וה"ה לעשרים דיבש שנוטל ג' מעשרה במדה שיש עשרים מדות דהיינו חלק ג' ממאתים. ונראה בעיני משום דמן הלא נשאר בכלי ולא מן היבש הלכך בעי הכרעה יתירא לתת מיבש: **קשה עונשן של מדות.** כשמודד בגסה אלאה יפרע או כשעשה בו שום עול. ולקמיה מפרש משום דלא אפשר בתשובה ומקרא ילף לה דדמפרש ואול: **עריות נאמר בהן אל.** כי אם כל התועבות האל: **במדות כתב כל עושה אלה כל עושה עול.** אלה משמע לשון רבים: **בעריות נמי הכתיב.** כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו' [ויקרא יח]: **למעוטי מדות מכרת.** דס"ד גילף התועבות תועבות לג"ם. ופרכינן לרבי

וחייב להכריע. המאזנים מגד הכסר טפח שיהא הכסר שוקל יותר מן הליטרא ובגמ' מוקי לה במקום שנהגו להכריע. וה"ה לעשרה ליטרות ביחד להכריע טפח כדאמרי' בברייתא בגמרא [פט.] ונותן הכרע אחד לכולן. ונראה בעיני דלפחות מליטרא לא בעי' הכרע טפח דנפיש יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל: **היה שוקל לו עין בעין.** בגמלוס כגון במקום שאין מכריעין נותן לו לבד המשקל את גרומיו הכרעו כדקתני אחד מעשרה בלא כו' ובגמ' מפרש לה. ובגמרא נפקא לן מקראי דחייב ליתן לו מוכר משלו לבד המשקל. וגירומיו לשון הכרעה הוא וכן הגרמה דשחיטה נמי לשון הכרעה והטייה הוא שמכריע ומטה את הסכין חוץ למקום שחיטה: **בדקה.** קנ: **לא ימוד בגסה.** בשאה דהוי הפסד לוקח דאין לו משהו קנין כי אם הכרע אחד ואובד ה' הכרעות ואפילו במקום שמוחקין נמי אי אפשר למחוק כל כך בגמלוס (ב' ג)[ל"ל משום שמודד לו בריוח ובדקה מודד יותר וכשמודד בגסה מפסיד הקונה]: **לא ימוד בדקה.** דמפסיד מוכר משום שאינו יכול למחוק כל כך: **למחוק.** את המדה: **לא יגדוש.** קונצלי"ר בלע"ז. אע"פ שמוסיף לו שלש בשביל גודשא כדמפרש בגמרא [פט.] וכן לא ימחוק אע"פ שפומת מן הדמים: **גמ' מנהני מילי.** קא סלקא דעתך דבעי אהא דצריך להכריע טפח: **ודק.** מיותר הוא למדרש אע"פ שאיפה שלימה מדדת לדק משלך ותן לו והיינו הכרעה ובמדה נמי למדוד בריוח כדי שיהא יתר על מדתו: **היכי יהיב ליה עין בעין.** האמרת דגזירת הכתוב הוא שיכריע בשעת המשקל: **אלא [רישא] במקום שנהגו.** כלומר אין גזירת הכתוב להכריע בשעת המשקל אלא במנהגא תליא מילתא דאם רוצין להכריע בשעת המשקל מתח גירומיו דאחר מדידה הרשות בידו ואותו הכרע צריך טפח דאין הכתוב מקפיד אלא שיוסיף על המשקל או בשעת המשקל או לאחרי כן: **מנהני מילי.** דצריך להוסיף על המשקל: **אחד מעשרה בליטרא.** כשמוקלין י' ליטרין דהיינו אחד ממאה (ס"א). ומדמצריך הכרעת טפח במקום שמכריעין דייק הכי דשיעור אחד ממאה במשקל מכריע טפח והגירומין במקום הכרעה קיימי. ע"כ). ומלישנא דמתניתין דקתני אחד לעשרה בלא ולא קתני אחד מעשרה בלא כן נראה בעיני. ועורא היה לתנא להזכיר ג' פעמים עשרה ומיסר האחד: מתני' דקתני **אחד לי' בלא ואחד לכ' ביכם מיכעיא להו היכי קאמי כו'.** ולפרושי סיפא קאתי היכי קאמר מתני' אחד מי' בלא לי' דלא והוא הדין אחד מכ' ביכם לכ' דיבם דהיינו חלק אחד מד' מאות: **או דלמא אחד מי' בלא לי' דלא וכן אחד מי' ביכם לכ' דיבם.** דהיינו חלק אחד ממאתים ואחד מי' אתרוייהו קאי. ונראה משום שהלא נדבק בכלי ואינו מטיף לו יותר מביכם: **טוגען של מדות.** אם עושה בהן עול: **מעוגען של עריות.** אם נכשל בהן: **שזה נאמר בהן אל.** עריות דכתיב את המועבות האל ובמדות כתיב אלה דכתיב כל עושה אלה כל עושה עול: **ואלה קשה מאל.** דמש"ה הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקישוי: **בעריות נמי כתיב.** כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו [ויקרא יח]: **למעוטי מדות מכרת.** דס"ד אמינא כיון דעול מדות נקראו תועבות ה"א הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות אי לא כתב אלה דמשמע מיעוט. ולא משום ג"ם דאפי' לא כתב אלה לא דיינינן דאין אדם זה עצמו אא"כ למדו מרבותיו ולא מק"ו דהאי אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה דאין עושין מן הדין אלא ממשמעותו כדפרישית: **ואלא מאי עודייהו.** דמדות כיון דבעריות אין אלא כרת ובדידהו ליכא כרת: **אפשר ליה בתשובה.** עריות מועלת תשובה אי עביד ליה תשובה מעליתא דכתיב (ירמיהו ג נב) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם ואמרי' נמי (מכות דף כג.) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן אבל מדות שגחל את הרבים א"א לו בתשובה שהרי תשובתו תליה בהשבת גזילה דכתיב והשיב את הגזלה (ויקרא ה) והוא אינו יודע למי יחזיר. ואע"ג דאמרינן [ב"ק לד:] יעשה בהן לרבי רבים אין זו תשובה מעליא מאחר שאינו משיב לבעלים אלא דכתיב והשיב לו חטאו שבירר לו המוטב: גזל הדיוט הקדיש בו חטא למעילה דכתיב (ויקרא ה) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו' (ג) מיד התחלת הגזל קרי ליה חוטא משעת כפירה. וגבי הקדש כתיב [שם] כי תמעול מעל וחטאה בשגגה דאינו נקרא חוטא עד שהגה: **אלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם.** שהקב"ה רחמן וברכתו מרובה מקללתו אבל אדם קללתו מרובה מברכתו: **בעשרים ושתים.** מאם בחקותי עד קוממיות מאלא מאי עודפייהו דהתם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה ואי"ר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה ברך ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמנה ברכן בעשרים ושתים מאם בחקותי עד קוממיות וקללן בעשרים ושתים ברכן בשמונה מוהיה

ה) ומאן כת., ב) נ"ל ואלה קשה מאל, ג) ד"ה, ד) [נ"ל מתניתה ט.], ה) פ"א אלא דלא לזה לו לעשות,

מוהיה אם שמוע. כפרשת והיה כי תבוא: **מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה.** תשוב מוי"ו עד ה' כל האלפ"ת בית"ת דהיינו שתים ועשרים אותיות: **מנין שאין מוחקין במקום שגודשין.** ואפי' מחיל קונה: **ואין גודשין במקום שמוחקין. ת"ל איפה שלמה וצדק.** משמע דלא גרסינן הכא ולדק אלא משלמה נפקא לן שנריך שיהא האיפה שלימה שלא יבא לידי רמאות דאם עושין כן שמא יראו אותן אחרים וילמדו כך המנהג וירמה הלוקח את המוכר או המוכר את הלוקח והא ליכא למימר דבלא מחיל מיירי בריית דהוה מלא תעשו עול[ד] נפקא שגוזל לו את שלו בידים: **ולפחות לו מן הדמים.** תילתא דגודשא תילתא [שבת לה.] דהשתא לא אתי לרמות כיון דפחת לו משער היולא כולי עלמא ידעי דבשביל כך פחת לו דאין מנהג בעיר למחוק וכן כשמוסיף יודעין שבשביל כך מוסיף דאין דרך לגדוש: **ת"ל איפה שלמה וצדק.** לטפויי אתא ולדק מכל מקום דאף זה יכול לבא לידי רמאות דאיכא דחזי במדידה ולא ידע לא בפחת ולא בתוספת. וכספרי ה) יליף לכולהו מולדק שהוא מיותר: **מעיינין.** לשקול עין בעין: **לא יהיה בכיסך.** ממון. מה טעם משום איפה ואיפה שלוקח בגדולה ומוכר בקטנה. בכיסך קרא ימיא קדרים: **אבל אבן שלמה.** ואם בכיסך אבן שלמה ולדק יהיה לך. ממון כדאמרינן בעלמא (נדה דף ע:) מה יעשה אדם ויתעשר ישא ויתן באמונה: **ת"ר (לא) יהיה לך (בכיסך) וגו'.** אב"ד קמזהר וקרא ימיא קא דרים דמלי למיכתב לא יהיה לך אבן ואבן כי אם אבן שלמה ולדק: **אגרדמין.** ממונה להלקות ולענוש מעוותי המדות: **ואין מעמידין אגרדמין לשערים.** שלא ימכרו ביוקר. סברא הוא דאינו צריך דאם זה רוצה למכור ביוקר אותו הצריך למעות יתן בזול וילכו הלוקחין אצלו וימכור זה בזול על כרחו: **נפקא ליה קרא בעיניה.** ואע"ג דאמרינן במסכת שבת (דף קח.) דרב לטייה כשבא מבבל ותהא ליה קרא אקנקנייה איכא למימר דגרמא ליה הא והא: **מפני הרמאין.** שממתיינן עד שימכור אותו המוכר בזול ואח"כ מוכרין ביוקר. ל"א מפני הרמאין המוכרים ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה או שנתן חטין יפות למעלה ורעות למטה או כל מיני רמאות וכדאשכחן שהיו מעמידין פרידדרין שהיו מכין בעלי חטיות והיו אומרים להם מכרו בזול בתמ' יומא [ט.]: **לא יאמר לו שקול לי אחת אחת.** כל דבר בפני עצמו דאיכא הכרעת טוחת. ואפי' בעיר שנהגו למוד בדקה ס"מ מדות אבל משקלות דרך לשקול הכל ביחד במשקל הגדול: **אלא שוקל לו ליערא.** נכף מאזנים אחד וכביע ליערא ובכר בכף שניה דהשתא איכא שלשה כביעי בשר: **מפי קמ"ל.** הא ודאי מה שקונה שוקל לו: נראה בעיני דה"ג **מפי קמ"ל מתקני המקלות.** עד הכי ג"ד קדמונים התקינו המדות עד כאן ופחות מכאן שוקלים במטבעות ואם יבא אדם לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבאו לרמות ולומר זהו רביע ליטרא. אי נמי מתקני מתקני בענין זה ולא שלש ליטרא ולא חמישה ליטרא מפני שמטעין בהן בפירוש רבינו חננאל: **לא יאמר לו שקול לי אחת אחת.** כל דבר בפני עצמו אי אפשר לו שלא ישקול בריות ומפסיד אי אפשר לגמלם. ואית דמפרש בשביל ההכרעות ולא היא דאם היה יכול לגמלם ההכרעות חד שיעורא הוה הכרע ליטרא הוא מכריע שהרי ההכרעות הוא טפח מכריע רבע ליטרא שהוא דבר קל ואפילו במקום שנוהגין למוד בדקה הני מילי מדות אבל משקלות אין דרך לשקול כי אם הכל ביחד במשקל הגדול: **אלא שוקל לו ליערא.** ונותן ליטרא בכף מאזנים אחד והבשר ורביע ליטרא בכף שניה דהשתא איכא ג' רבעי בשר. ובמקום שאין מכריעין עסקינן דאי נמצא נותן לו הכרע של אותו רביע שנותן עם הבשר בחנם ובמקום שמכריעין נותן ג' רבעים בחתת ומניח בשר בשניה [ה] ומכריע: [ו]**(קא משמע לן דמתקנינן מתקני עד הכי.** שהתקינו מדת משקל עד כאן ואין המוכר יכול לומר לנוקח לא אשקול לך דבר מועט כזה שאתן לך הכרע בשביל מקח מועט זה אבל בפחות מכאן אין דרך לשקול ולא יתן לו שום הכרע דלא חשיב מקח בפחות. ורבינו שמואל פירש דלא מתקנינן משקלות מועטין דלמא אתי למיטעי בהו ואע"ג דמדות קטנות אמרינן לקמן [ל.] דלא טעו אינשי שזה חלוו מרובה מזה ואיכא היכרא טובא במשקלות טעו ולא נהירא לי): **ונותן הכרע אחד לכולן.** משום דאי אפשר לגמלם ומפסיד המוכר כדפרישית: **נפש של מאזנים.** הוא ברזל החלול שהלשון קבוע בו: **תלויה באויר ג' טפחים.** שיהו ג' טפחים מן הקנה לגג הבית. ובמאזנים גדולות ששוקלין בהן נחשת וברזל עסקינן דלקמן [פ"ב] שהן תלויות בגג הבית וקבועות שם לפיכך צריך הרחקת שלשה טפחים מן הגג שלא תגע בגג כשיכריעם: **וקנה.** הוא הקנה שהלשון קבוע באמצעיתו ושתי המיתנות תלויין בראשיו: **ומיתנה.** הן החבלים שהכפות תלויות בהן: **י"ב טפחים.** ד' טפחים הקנה וארבעה טפחים כל אחד מן החבלים התלויות בשני ראשי הקנה אבל אי הוי פחות אין מכריע המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שהמשקל מרובה: [ז]**וגבוה מן הארץ שלשה טפחים.** שלא יגע בקרקע בשעת הכרעה: **נמרים.** מוכרי למר במשקל: **וזגגין.** מוכרי כלי זכוכית: **עורטני.** מאזנים של כסף וזהב וקטנות הן. עורטני הלוקח קרוי כן. וכל אחת לפי מה שהן גדולות צריכות להרחיק מן הגג ומן הקרקע לפי ששוקל בהן משקל כבד ומכריע יותר: [ח]**וגבוה מן הארץ טפח.** דכך צריך להכריע: **שלש אצבעות.** ולפי על גב דאינו יכול להכריע כי אם שלש אצבעות כי אם שלש אצבעות הכי מילי בשר ומיני מתכל אבל בלאו הכי צריך כי אם כדי מועט: **אינו יודע.** תנא דברייתא קאמר ליה: **ומתמה תלמודא ואלא הך קמייתא דמאי.** כיון דקתני נמרים וזגגין ומאזנים ונעל הבית וגורפי הזב וכסף: (בפירוש זה העמוד יש פרישות נכריות מהופך ומבולבל והספרים שונות זה אומר בכה וזה בכה וכן יש עוד שלש הלכות בפרק זה אשר הם כאלו וכאשר מצאנו בהעתק יש בפסנו והלכנו אחריו):

דיגרומי

נפש היינו הלשון אותו צבת שאותזין בו צריך להיות ארוך ג' טפחים והוא תלוי כאויר ולאותו צבת תלוין המאזנים. וצריך להגביה כפות המאזנים ששוקלין בהן מן הארץ ג' טפחים שלא יבעט הכף שבה המשקל לארץ בכח ויחזיר מהרה למעלה ונראה הכף האחר מכריע ויאמר הרי כבר שקל. וקנה היינו הברזל הארוך שתלוין בו הכפות צריך להיות ארוך י"ב טפחים: ומיתנא. היינו הרצועות שתולין בהן הכפות: י"ב טפחים. ושל תנוני ושל בעל הבית שמוכרין בהן חפצים: עורטני. משקלות ששוקלין בהן כסף וזהב: אלא הך קמייתא דקאמר של חנוני ושל בעה"ב דמאי. כלומר מה שוקלין בהן:

מנין שאין מוחקין במקום שגודשין. שאם הקנה לו סאה חטין אינו רשאי לומר לו מחוקה הקניתי לך ואין גודשים במקום שמוחקין אפילו הלוקח מוחזק לא יאמר הריני לוקחה גדושה: כדרך

[1]מוהיה אם שמוע תשמע ועד [2]לעבדם וקללן בעשרים ושתים [3]מוהיה אם לא תשמע עד [4]ואין קונה: מקום שנהגו למוד בגסה כו': (סימן אין מעיינין ואין גודשין באגרדמין ובליטרא שלשה ועשר נפש משקלות ממחק עבה לא תעשו לא יעשה) ת"ר מנין שאין מוחקין במקום שגודשין ואין גודשין במקום שמוחקין ת"ל [5]איפה שלמה ומנין [א]שאם אמר הריני מוחק במקום שגודשין ולפחות לו מן הדמים והריני גודש במקום שמוחקין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר מנין שאין מעיינין במקום שמכריעין ואין מכריעין במקום שמעיינין ת"ל אבן שלמה ומנין שאם אמר הריני מעיין במקום שמכריעין ולפחות לו מן הדמים והריני מכריע במקום שמעיינין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל אבן שלמה וצדק אמר רב יהודה מסורא [6]לא יהיה לך בביתך מה טעם משום איפה ואיפה [7]לא יהיה לך בכיסך מה טעם משום אבן ואבן אבל אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר [6](לא) יהיה לך מלמד שמעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים דבי נשיאה אוקימו אגרדמין בין למדות בין לשערים א"ל שמואל לקרנא פוק תני להו מעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים נפק דרש להו [2]מעמידין אגרדמין בין למדות [3]בין לשערים א"ל מה שמך [3]קרנא תיפוק ליה קרנא בעיניה [3]נפקא ליה קרנא בעיניה ואיהו כמאן סבר כי הא דאמר רמי בר חמא א"ר יצחק מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים מפני הרמאין ת"ר היה מבקש ממנו ליטרא שוקל לו ליטרא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא מאי קמ"ל [ד]דמתקנינן מתקלי עד הכי ת"ר היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר לו שקול לי שלשה רבעי ליטרא אחת אחת אלא [ה]שוקל ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר ת"ר היה מבקש ממנו עשר ליטרין לא יאמר לו שקול לי אחת אחת והכריע אלא [ו]שוקל לו כולן בבת אחת ונותן הכרע אחד לכולן ת"ר [ז]נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים וגבוהה מן הארץ שלשה טפחים וקנה ומתנא שלה שנים עשר טפחים [ח]ושל צמרים ושל זגגין תלויה באויר שני טפחים וגבוהה מן הארץ שני טפחים וקנה ומתנא שלה ט' טפחים [ט]ושל חנווני ושל בעה"ב תלויה באויר טפח וגבוהה מן הארץ טפח וקנה ומתנא שלה ששה טפחים [י]ושל טורטני תלויה באויר שלש אצבעות וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות וקנה ומתנא שלה איני יודע ואלא הך קמייתא דמאי אמר

ורעות למטה או כל מיני רמאות וכדאשכחן שהיו מעמידים פרידדרין שהיו מכין בעלי חטיות והיו אומרים להם מכרו בזול בתמכת יומא [ט.] המדות עד כאן ופחות מכאן שוקלים במטבעות ואם יבא לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבאו לרמות ולומר זהו רביע ליטרא. אי נמי מתקני מתקני בענין זה ולא שלש ליטרא ולא חמישה ליטרא מפני שמטעין בהן בפירוש רבינו חננאל: **לא יאמר לו שקול לי אחת אחת.** כל דבר בפני עצמו אי אפשר לו שלא ישקול בריות ומפסיד אי אפשר לגמלם. ואית דמפרש בשביל ההכרעות ולא היא דאם היה יכול לגמלם ההכרעות חד שיעורא הוה הכרע ליטרא הוא מכריע שהרי ההכרעות הוא טפח מכריע רבע ליטרא שהוא דבר קל ואפילו במקום שנוהגין למוד בדקה הני מילי מדות אבל משקלות אין דרך לשקול כי אם הכל ביחד במשקל הגדול: **אלא שוקל לו ליערא.** ונותן ליטרא בכף מאזנים אחד והבשר ורביע ליטרא בכף שניה דהשתא איכא ג' רבעי בשר. ובמקום שאין מכריעין עסקינן דאי נמצא נותן לו הכרע של אותו רביע שנותן עם הבשר בחנם ובמקום שמכריעין נותן ג' רבעים בחתת ומניח בשר בשניה [ה] ומכריע: [ו]**(קא משמע לן דמתקנינן מתקלי עד הכי.** שהתקינו מדת משקל עד כאן ואין המוכר יכול לומר לנוקח לא אשקול לך דבר מועט כזה שאתן לך הכרע בשביל מקח מועט זה אבל בפחות מכאן אין דרך לשקול ולא יתן לו שום הכרע דלא חשיב מקח בפחות. ורבינו שמואל פירש דלא מתקנינן משקלות מועטין דלמא אתי למיטעי בהו ואע"ג דמדות קטנות אמרינן לקמן [ל.] דלא טעו אינשי שזה חלוו מרובה מזה ואיכא היכרא טובא במשקלות טעו ולא נהירא לי): **ונותן הכרע אחד לכולן.** משום דאי אפשר לגמלם ומפסיד המוכר כדפרישית: **נפש של מאזנים.** הוא ברזל החלול שהלשון קבוע בו: **תלויה באויר ג' טפחים.** שיהו ג' טפחים מן הקנה לגג הבית. ובמאזנים גדולות ששוקלין בהן נחשת וברזל עסקינן דלקמן [פ"ב] שהן תלויות בגג הבית וקבועות שם לפיכך צריך הרחקת שלשה טפחים מן הגג שלא תגע בגג כשיכריעם: **וקנה.** הוא הקנה שהלשון קבוע באמצעיתו ושתי המיתנות תלויין בראשיו: **ומיתנא.** הן החבלים שהכפות תלויות בהן: **י"ב טפחים.** ד' טפחים הקנה וארבעה טפחים כל אחד מן החבלים התלויות בשני ראשי הקנה אבל אי הוי פחות אין מכריע המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שהמשקל מרובה: [ז]**וגבוה מן הארץ שלשה טפחים.** שלא יגע בקרקע בשעת הכרעה: **נמרים.** מוכרי למר במשקל: **וזגגין.** מוכרי כלי זכוכית: **עורטני.** מאזנים של כסף וזהב וקטנות הן. עורטני הלוקח קרוי כן. וכל אחת לפי מה שהן גדולות צריכות להרחיק מן הגג ומן הקרקע לפי ששוקל בהן משקל כבד ומכריע יותר: [ח]**וגבוה מן הארץ טפח.** דכך צריך להכריע: **שלש אצבעות.** ולפי על גב דאינו יכול להכריע כי אם שלש אצבעות כי אם שלש אצבעות הכי מילי בשר ומיני מתכל אבל בלאו הכי צריך כי אם כדי מועט: **אינו יודע.** תנא דברייתא קאמר ליה: **ומתמה תלמודא ואלא הך קמייתא דמאי.** כיון דקתני נמרים וזגגין ומאזנים ונעל הבית וגורפי הזב וכסף: (בפירוש זה העמוד יש פרישות נכריות מהופך ומבולבל והספרים שונות זה אומר בכה וזה בכה וכן יש עוד שלש הלכות בפרק זה אשר הם כאלו וכאשר מצאנו בהעתק יש בפסנו והלכנו אחריו):

דיגרומי

נפש היינו הלשון אותו צבת שאותזין בו צריך להיות ארוך ג' טפחים והוא תלוי כאויר ולאותו צבת תלוין המאזנים. וצריך להגביה כפות המאזנים ששוקלין בהן מן הארץ ג' טפחים שלא יבעט הכף שבה המשקל לארץ בכח ויחזיר מהרה למעלה ונראה הכף האחר מכריע ויאמר הרי כבר שקל. וקנה היינו הברזל הארוך שתלוין בו הכפות צריך להיות ארוך י"ב טפחים: ומיתנא. היינו הרצועות שתולין בהן הכפות: י"ב טפחים. ושל תנוני ושל בעל הבית שמוכרין בהן חפצים: עורטני. משקלות ששוקלין בהן כסף וזהב: אלא הך קמייתא דקאמר של חנוני ושל בעה"ב דמאי. כלומר מה שוקלין בהן:

מסורת הש"ס

א) כפ"י ליתא, ב) [שבת קח.], ג) ס"א ל"ג בפקא ליה קרנא בעיניה דלא הוה ליה הכי [ובערוך ערוך קרן ס' גרס בפקא ליה וס"י קרן אל בשר יצא בעיניו], ד) [ויקרא יט], ה) [תנא כה יד], ו) רש"ל מוחק מן קמ"ל עד ולא נהירא לי, ז) [ל"ל לפי ד"ה וקנה], ח) [ל"ל לפי ד"ה טורטני],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' ומכריע הס"ד ואח"כ מ"ה מאי קמ"ל הא ודאי מה שקונה שוקל לו הא קמ"ל דמתקנינן:

פי' רשב"ם העקרי

והיה אם שמוע. כפ' כי תבוא: **מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה.** תשוב אל"ף בית מוי"ו דמוהיה אם לא תשמע עד סופו ותחזור תחילה עד הוי"ו דואין קונה הרי כ"כ: **ת"ל איפה שלימה.** כמו שמודדין בעיר: **לפחות.** תילתא דקיי"ל [שבת לה.] גודשא תילתא והלכך יפחות אלים הדמים: **ת"ל ולדק.** לטפויי אתא ולדק מכל מקום. וכספרי [תנא כה יד] יליף כולהו מולדק וכן נראה בעיני דמשלמה לא יליפינן אלא שלא יעשה חסרה אבל ממחוקה או גדושה שלמה קרינא ביה: **מעיינין.** לשקול עין בעין: **במקום שמכריעין.** טפח: **לא יהיה.** לו ממון בביתו מה טעם משום איפה ואיפה שלוקח בגדולה ומוכר בקטנה. בכיסך ימיא קא דרים. אבל שלמה ולדק יהיה לך ממון: **ת"ר יהיה לך.** אב"ד קא מהזר רחמנא. וקרא ימיא קא דרים דמלי למיכתב לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה כי אם איפה שלימה ולדק: **אגרדמים.** ממונה על המדות להלקות ולענות מעוותי המדות: **ואין מעמידין אגרדמים לשערים.** שלא ימכרו ביוקר. מילתא באנפי נפשה היא ולאו מקרא קא ליף אלא סברא הוא דאם אפילו זה ימכור ביוקר יהו נמנעין מלקנות ממנו: **נפק ליה קרא בעיניה** לא גרסינן דלא הוה הכי: **מפני הרמאין.** שמוכרין ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה או שנתן חטין יפות למעלה ורעות ומלמעלה או כל מיני רמאות וכדאשכחן שהיו מעמידין פרידדרין שהיו מכין בעלי חטיות והיו אומרים להם מכרו בזול בתמ' יומא [ט.]: **לא יאמר לו שקול לי אחת אחת.** כל דבר בפני עצמו דאיכא הכרעת טוחת. ואפי' בעיר שנהגו למוד בדקה ס"מ מדות אבל משקלות דרך לשקול הכל ביחד במשקל הגדול: **אלא שוקל לו ליערא.** נכף מאזנים אחד וכביע ליערא ובכר בכף שניה דהשתא איכא שלשה כביעי בשר: **מפי קמ"ל.** הא ודאי מה שקונה שוקל לו: נראה בעיני דה"ג **מפי קמ"ל מתקני המקלות.** עד הכי ג"ד קדמונים התקינו המדות עד כאן ופחות מכאן שוקלים במטבעות ואם יבא לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבאו לרמות ולומר זהו רביע ליטרא. ואע"ג דבמדות כלים אמרינן לקמן [ל.] דלא אתי למיטעי שזה חלוו מרובה מזה ואיכא היכרא טובא בעיר אינו אלא מ"ג דמתקני אתי למיטעי. מ"ג דמתקני מתקלי בענין הזה ולא שלש ליטרא ולא חמישה ליטרא מפני שמטעין בהן וכן פירש רבינו חננאל: **נפש מאזנים.** הוא הברזל אלול שהשלשון (אלול) זקוף בתוכו: **תלויה באויר שלשה טפחים.** במאזנים גדולים מיירי ששוקלים בו ברזל ונחשת כדלקמן [פ"ב] ותולין אותן ביתד או בעמוד והן קבועין ותלויין בשם וצריך שתהא המיתנא שהיא תלויה בהם אריכה שלשה טפחים דהו"ל תלוי באויר שלשה טפחים אבל כשהאבל קלר יכול להנות המאזנים אילך ואילך. מ"ע לכך תלוי באויר שלשה טפחים אלא יגע בגג של מעלה: **וגבוה מן הארץ.** כפות המאזנים פן יגעו בקרקע. הכל לפי מה שהמאזנים גדולות זו מזו צריך הרחקה יתירא שהרי מכריעים למעלה ולמטה הרבה מתוך שהמיתנא של כף אריכה: **וקנה.** הוא שם לו שתי מיתנות שני כפות מאזנים תלויין בו ואלשון קבוע מלמעלה בתלמעלתן: **מיתנא.** שהכף תלוי בו: **אינם עשר.** אבל אי הוי פחות אין מכריעין המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שהמשקל מרובה: **נמרים.** מוכרי למר בשמשקל: **וזגגין.** עושי כלי זכוכית ואין שוקלין הרבה כיחד כלדעיל: **עורטני.** הלוקח קרוי כן שאומתנא לשקול כסף וזהב וקטנות הן: **אינו יודע.** תנא דברייתא קאמר ליה: ומתמה תלמודא **ואלא הך קמייתא דמאי.** כיון דתשיב נמרים וזגגין ומאזנים ונעל הבית וגורפי הזב וכסף וזהב הך קמייתא דקתני ריש נפש מאזנים כו' מה שוקלין בו: **דטורטני.** הם לוקחי נחשת וברזל.

עין משפט נר מצוה

קבה א מיי' פ"ח מהל' גניבה הלכה טו סמג עשין עב טוש"ע חו"מ סי' רלא סעיף ח:

קבו ב מיי' שם הל' כ טוש"ע שם ס"ג:

קבז ג מיי' שם טוש"ע שם ס"כ:

קבח ד טוש"ע שם ס"ט:

קבט ה ו מיי' שם הל' טו יט טוש"ע שם סעיף יד:

קל ז ח ט י מיי' שם הלכה ח ט י טוש"ע שם סעיף יג:

תורה אור השלם

1 והיה אם שמוע תשמע בקול יי אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנך יי אלהיך עליון על כל גוי הארץ: דברים כח א

2 ולא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאול ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם: דברים כח יד

3 והיה אם לא תשמע בקול יי אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך: דברים כח טו

4 והשיבך יי מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תסיף עוד לראתה והתמכרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות ואין קונה: דברים כח סח

5 אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיך על האדמה אשר יי אלהיך נתן לך: דברים כה טו

6 לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה: דברים כה יד

7 לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה: דברים כה יג

רבינו גרשום

אותיות מן ו' ועד מ"ם: וקללן בכ"ב מוהיה ועד ואין קונה מן ו' ועד סוף א"ב וחוזר חלילה עד ה' היינו כ"ב אותיות: **בעים** איפה שלמה וצדק. כפי ששאר בני המקום מודדין כן יעשה ולא יפחות ולא יוסיף. שאם יגדוש והיה נותנו בדמי מחוק היה עון לוקחת ואם היה מוחק במקום שגודש ומוכרו בדמי גדוש היה עון למוכר: ומניין שאם אמר הריני גודש במקום וכו' ת"ל איפה שלמה וצדק. כשאר בני המקום שלא ישנה: שאין מעיינין. היינו גבי משקל: לא יהיה לך בביתך. ליטול שום ממון מה טעם משום אותו עון שהיה לו איפה ואיפה ואבן ואבן אבל אם יהיה לישראל אבן שלמה וצדק יהיה לו בביתו כל טוב: יהיה לאחי דרשא נמי שמעמידין בית דין אגרדמים ממונה שרטר למדות שיעיין שהיו כולן ישרות. ולא לשערים שכל אדם יש לו רשות להוקיר תבואתו אם יפה הוא משל חבירו וכל כך שלא יטעו המדה: מפני הרמאין. שלא יעדב רעה כיפה וימכרנה ביוקר כיפה אלא היפה ימכור ביפה והרעה ברעה: דעד הכי. עד רבע: מתקנינן מתקלי. (לאוכלי נשפה). לפחות אין צריך משקל אלא לפי אומד: שקול לי ג' רבעים ליטרא כל אחת לבדו. מפני ההכרעות אלא שוקל לו במשקל הליטרא ומניח משקל רבע ליטרא עם הבשר הרי ג' רביעי בשר שוקלין ביחד: נפש של מאזנים. גדולה ששוקלין בה דבר גדול כמו נחשת ובדיל.

מנין שאין מוחקין במקום שגודשין. שאם הקנה לו סאה חטין אינו רשאי לומר לו מחוקה הקניתי לך ואין גודשים במקום שמוחקין אפילו הלוקח מוחזק לא יאמר הריני לוקחה גדושה: כדרך

[1]מוהיה אם שמוע תשמע ועד [2]לעבדם וקללן בעשרים ושתים [3]מוהיה אם לא תשמע עד [4]ואין קונה: מקום שנהגו למוד בגסה כו': (סימן אין מעיינין ואין גודשין באגרדמין ובליטרא שלשה ועשר נפש משקלות ממחק עבה לא תעשו לא יעשה) ת"ר מנין שאין מוחקין במקום שגודשין ואין גודשין במקום שמוחקין ת"ל [5]איפה שלמה ומנין [א]שאם אמר הריני מוחק במקום שגודשין ולפחות לו מן הדמים והריני גודש במקום שמוחקין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר מנין שאין מעיינין במקום שמכריעין ואין מכריעין במקום שמעיינין ת"ל אבן שלמה ומנין שאם אמר הריני מעיין במקום שמכריעין ולפחות לו מן הדמים והריני מכריע במקום שמעיינין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל אבן שלמה וצדק אמר רב יהודה מסורא [6]לא יהיה לך בביתך מה טעם משום איפה ואיפה [7]לא יהיה לך בכיסך מה טעם משום אבן ואבן אבל אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר [6](לא) יהיה לך מלמד שמעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים דבי נשיאה אוקימו אגרדמין בין למדות בין לשערים א"ל שמואל לקרנא פוק תני להו מעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים נפק דרש להו [2]מעמידין אגרדמין בין למדות [3]בין לשערים א"ל מה שמך [3]קרנא תיפוק ליה קרנא בעיניה [3]נפקא ליה קרנא בעיניה ואיהו כמאן סבר כי הא דאמר רמי בר חמא א"ר יצחק מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים מפני הרמאין ת"ר היה מבקש ממנו ליטרא שוקל לו ליטרא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא מאי קמ"ל [ד]דמתקנינן מתקלי עד הכי ת"ר היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר לו שקול לי שלשה רבעי ליטרא אחת אחת אלא [ה]שוקל ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר ת"ר היה מבקש ממנו עשר ליטרין לא יאמר לו שקול לי אחת אחת והכריע אלא [ו]שוקל לו כולן בבת אחת ונותן הכרע אחד לכולן ת"ר [ז]נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים וגבוהה מן הארץ שלשה טפחים וקנה ומתנא שלה שנים עשר טפחים [ח]ושל צמרים ושל זגגין תלויה באויר שני טפחים וגבוהה מן הארץ שני טפחים וקנה ומתנא שלה ט' טפחים [ט]ושל חנווני ושל בעה"ב תלויה באויר טפח וגבוהה מן הארץ טפח וקנה ומתנא שלה ששה טפחים [י]ושל טורטני תלויה באויר שלש אצבעות וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות וקנה ומתנא שלה איני יודע ואלא הך קמייתא דמאי אמר